

A MAGYAR SAJTÓ ÉS AZ UTÓDÁLLAMOK 1918-1928



ÍRTA:
Dr. OLAY FERENC

18 KÉPPEL

BUDAPEST, 1929
A MAGYAR NEMZETI SZÖVETSÉG KIADÁSA

RÉVAI IRODALMI INTÉZET NYOMDÁJA

A magyar sajtó és az utódállamok 1918-1928

A párisi békekonferencia által megállapított békeszerződés — amelyet Magyarország a versaillesi Grand-Trianon palotában 1920. évi június hó 4-én írt alá — az ország ezer éves (tehát Horvátország leszámításával vett) területének 67.2%-át, népességének 58.3%-át juttatta ellenséges uralmak alá a népesség meghallgatása vagy megkérdezése nélkül, tehát az önrendelkezési jog teljes figyelmen kívül hagyásával.



Terület: 325.411 km 100%

Lakosság: 20,886.487 100%

(Horvát-Szlavon országokkal együtt)

Terület 92.833 km 28.5%

Veszteség 232.578 km 71.5%

Lakosság 7,606.971 36.4%

Veszteség 13,279.516 63.6%

A trianoni békeparanccsal a győztesek megszüntették a nyugati kultúra védelmében évszázadokon át állandóan fegyverben álló és vérző ország nemzeti, gazdasági, történelmi földrajzi, természetrajzi és kulturális egységét, melyről a tudós Elysé Reclus ismételtlen megállapította, hogy „La Hongrie est la plus parfaite unité géographique du monde.”

A szorosán vett Magyarország 18.3 milliónyi lakosságából közel 10 millió volt a magyar nemzetiségű, akik közül több mint 3 millió került idegen uralmak alá s ezáltal a békeszerződés alkotói — bár mint szélteben hirdették, a nemzetiségi elv alapján állottak — az abszolút magyar többségű Magyarországból három, új nemzetiségi államot, Cseh-Szlovákia, Rumánia és Jugoszlávia (ezek az u. n. „utódállamok”) létesí-

tettek, amelyekben a magyarság tekintélyes számú kisebbséget alkot.

Az ország tehát nem egy, de több Elzász-Lotharingiára szakítottatott széjjel s ha összehasonlítást teszünk, hogy Franciaország 1871-ben területének csak 2.6%-át, lakosságának csak 4.1%-át veszítette el s elvesztett területét nem is birtokolta, mint a magyarok, 1000 éven át — és 40 éven át mégis mily elkeseredett kitartással és fanatizmussal küzdött annak



Lakosság: 38,067.064 100%	Veszteség: 1,570.119 4.1%.
	Lakosság: 36,487.845 95.9%
Terület: 550.9917.40 km 100%	Veszteség: 14.509.40 km 2.6%
	Terület: 536.408 km 97.4%

visszaszerzéséért, akkor érthetőnek kell lennie annak, hogy a szorosan vett Magyarország területének 67.2%-áért és népességének 58.3%-áért *legalább* ugyanolyan joggal és *legkevesebb* ugyanannyi okkal küzd.

A békét diktáló hatalmak, még a békeszerződések megkötése előtt, az új területek birtokába került vagy újonnan alakult államokkal a hatalmuk alá jutott *kisebbségek védelmére* külön kisebbségi szerződéseket kötöttek, így Magyarországot érdeklően Csehországgal és Szerbiával Saint-Germain en Laye-ban 1919 szeptember 19-én és Rumániával Parisban 1919 december 9-én.

Ezeknek, az elvileg helyes szerződéseknek be nem tartása, illetve be nem tartatása a legfőbb oka minden panasznak, szenvedésnek és ellenségeskedésnek, mert az elszakított területek feletti hatalom új gyakorlóinak minden ténykedése odaíranyul, hogy a magyar uralom alkotásait, intézményeit elsorvasszák s így az érzelmi és szellemi közösség leghatalmasabb összekötő kapcsait meglazítsák, semmivé tegyék s amely hatalmak „kijátszásával vagy nyílt megtagadásával, a békeszerződéseknek, *minden magyar szellemi életet* elfojtani s a magyarságot vagy idegen kultúra járma alá hajtani, vagy amennyiben erre nem hajlandó, a műveletlenségbe visszataszítani igyekeznek”.

A politikai és kulturális elnyomatás egyik igen hathatós eszközét képezi az utódállamok részéről a magyar sajtóval szemben követett kíméletlen és megsemmisítő elbánás, dacára annak, hogy a kisebbségi szerződések — amelyek alaptörvényeknek tekintendők — a törvény előtti egyenlőséget, valamint ugyanazon polgári és politikai jogokat biztosítják a kisebbségeknek is.

Ezek előrebocsajtása után meg kell állapítanunk, hogy az utódállamoknak a magyar sajtó ellen folytatott kitaró és rendszeres munkája két irányban mozog.

Elsősorban saját határaikon belül tesznek „megfelelő” elnyomó intézkedéseket, másodsorban a Magyarországról származó és általában a külföldi magyar sajtótermékeket tartják távol országaiktól, amennyiben a határállomásokon a legszigorúbban ellenőrzik, hogy a magyar sajtótermékek még egyes utasok által se vitessenek be.

Hiába vannak — legalább eddig — kisebbségi szerződések, hiába békeszerződések, amelyek a sajtószabadságot is biztosítani kívánják.

Az utódállamok *igazi* magyar sajtójának élete a megszállás első napjától kezdve csupa harcból áll s már pusztá létezése is szállka a hatalom új birtokosainak szemében. Es ezt talán természetesnek is lehet találnunk, hiszen a nemzetközi szerződésekben, de meg törvényeikben ünnepélyes szóval megerősített — de meg nem tartott és meg nem tartatott — kisebbségi jogokat óhajtja védeni, a közsabadságok megsértésének eseteit, az agrárreformok lehetetlenségeit, a kultúrserelmek, köztük főleg az iskolaügyek ezer baját igyekszik feltárni s azok orvoslását kivívni.

Különösen a megszállás legelső idejében az ily — első

sorban magyar nyelvű — lapok a lehető legnagyobb nehézségekkel küzdöttek a különböző cenzúrák nyomása alatt s ma is még túlzott óvatossággal kell ügyelniök, nehogy a betiltásra okot szolgáltatassanak, mit azonban — mint látni fogjuk — még 10 év után sem tudnak mindig elkerülni.

De viszont szívesen látják az utódállamok az olyan sajtótermékeket, melyek olvasóikban a régi haza iránt gyűlöletet szítanak s céljukat csak abban látják, hogy az elcsatolt magyarságot valami különleges magyar nyelvű, de nem magyar szellemű kultúrával lássák el.

Az utódállamok mindegyike számos magyar nyelvű ily lapot segélyez anyagilag, vagy támogat erkölcsileg, hogy a magyarság megtévesztése ily módon is lehetőségessé váljék. Ilyenek például a komáromi „Magyar Tanító”, a „Népűjság”, a, kassai „Szabadság”, majd ennek bukása után (17 előfizetője volt csak) a „Magyar Hírlap”, a pozsonyi „A Reggel” stb.

De szabadon terjeszthetők hazánk szétbomlását elősegítő forradalmárainknak külföldön megjelenő és saját hazájukat becsmérő lapjai és folyóiratai is. (Az ember, Bécsi Magyar Újság, a párisi Köztársaság, Jövő, stb. stb.)

*

I. Cseh-Szlovákia

Cseh-Szlovákiában a magyar sajtó helyzete nehezebb, mint Rumániában vagy Jugoszláviában.

Bár az alkotmány 113. szakasza kimondja, hogy „a sajtó szabadsága ... biztosítva van. Ennélfogva megengedhetetlen a sajtó előzetes cenzúrázása”, ez mégis 4 teljes éven át vígan folyt, míg azután 1922. évi június hó 26-án megszüntették az előzetes cenzúrát, helyébe pedig a lapelkobzások kerültek. Erre jellemző, hogy pl. egymagában az 1927. évi január hó 1-től október 1-ig terjedő időben, tehát kilenc hónap alatt, 1523 lapelkobzás történt!

A legutóbbi, években például elkobozták a *Kassai Napló* 1927 szept. 1., 2., 3. és 6-iki, a *Prágai Magyar Hírlap* 1927 szept. 4-iki számát a Rothermere-akcióról megjelent közlemények miatt, — az utóbbi lap 1928 március 6-iki számát gróf Bethlen miniszterelnök március 4-iki debreceni beszédének közlése miatt, 1928 december 13-iki számát pedig azért, mert Jónás Imre alsógyőrödi plébánosnak a litániában Szűz Máriának, mint Magyarország pátrónájának fel- említtése miatt 14 napi elzárásra történt elítéltetését közölte, —

a *Pozsonyi Híradó* 1928 január elején megjelent számát pedig a dunai jégtorlódás igaz- okainak közlése miatt. Ugyanakkor Bethlen gróf beszédét a Narodni Politika, Pra-

A cenzura törölte.

Az arany toll.
(A Szepesti Hírlap cenzura alá tartozó írásai)

(A cenzura törölte.)

Édes Anyának!

A zsepeusi bánatságra és felvidékre.

Munkács, 1924. aug. 17.

József főhercegnek ünnepi sorait a Szepesti Hírlap 1924. évi augusztus 17-iki 30-ik számában a cseh cenzor törölte.

ger Tagblatt s egyéb, nemmagyar lapok szabadon közölhették. Hogy a Felvidéken megjelenő lapoktól mennyire távol akarják tartani a csonka ország híreit és íróit is, arra példaként felhozzuk, hogy a negyvenéves jubileumát ülő iglói

De érdekes elbánásban volt része a később egyesült „Sze­pesi Híradó-Szepesi Hirlap” című, most már egyetlen magyar nyelvű szepesi újságnak, amelyet 1927 szeptember végén — a választási időszak alatt — előzetes cenzúra alá helyeztek azon



A cenzúrázott pozsonyi német Deutsche Zeitung

a címen, hogy: „magyar irredenta-lap.” A határozatot írásban nem volt hajlandó a hatóság kiadni. Ugyanez volt a sorsa még például a Magyar Nemzeti Munkás Párt számtalanszor megcenzúrázott lapjának, a losonci „Magyar Közlöny”-nek, melynek megjelenését a községi választások napján — 1927 október 16-án — a rendőrség akadályozta meg.

A magyar lapok terjesztését egyébként adott esetekben a lehetőség szerint akadályozzák, amire például szolgáljon, hogy Brachtel miniszteri tanácsos, pozsonyi pénzügyigazgató 1392/1923. számú szigorúan bizalmas rendeletével alárendelt közegeit akként utasította, hogy ezek a dohánytözsdéket arra szorítsák, hogy a kormánylapokat terjesszék, ellenben az ellenzékietek hanyagolják el.

A pozsonyi tábla elnöke pedig 1923-ban oly rendeletet bocsátott ki a magyar lapok anyagi károsodásának előmozdítása céljából, mely szerint a bíróságok hivatalos rendeleteiket, végzéseiket magyar lapokban nem közölhetik s ha az illető helyen csak magyar lap van, akkor a legközelebbi helyen megjelenő cseh-szlovák lapban kell azt közzétenni.

A hírhedt Bellai Mátyás trencsényi zsupán, aki nagy magyar hazafi és Temesvár város tanácsnoka volt, bár Trencsényben sok magyar lakik, szintén nem tűrte hivatali körzetében a magyar lapokat s azok eladását megakadályozta. Mikor egy lap-és könyvterjesztő üzem ez ellen a rendelkezés ellen az újság-és könyvterjesztés kultúrhivatására utalással felszólt, Bellai rendeletében olyan választ adott többek között — mint ezt a Barázda című, később megszüntetett lap 1922. évi február 26-iki számában megírta, — hogy ismeri már ezt a kultúrhivatást, ami nem más, mint magyarosítás. De köztudomású az is — folytatta, — hogy a magyar szó a lelkeket megmérgezi. Miután pedig Trencsény megye a történelmi Magyarországgal minden kapcsolatot megszüntetett, magyar újságokkal való üzletkötésről ott többé szó sem lehet s a terjesztők azt a területet abból a szempontból tekintsék elveszítettnek.

Ha pedig „enyhébb” eszközökkel már nem tudták a magyar lapokat „jobb belátásra” hangolni vagy megjelenésüket lehetetlenné tenni, akkor következett az utolsó, de nekik legmegfelelőbb intézkedés, a lapok beszüntetése. *Beszüntették* pl. az alábbi felvidéki lapokat: *Magyar Kalász*, *Kárpáti Futár*, *Kassai Újság*, *Komáromi Lapok*, *Népakarat*, *Szepesi Értesítő*, *Esti Újság*, *Kassai Hírlap*, *Ungvári Közlöny*, *Szepesi Lapok*, *Gömöri Egyetértés*, *Volkswille*, *Krestánsky Socialista*.

A Magyarországról származó napilapok közül a Felvidékre és a ruténföldre csak három-négy — nekik megfelelő — lap bevitelét engedik meg, míg a többi elől már tíz éve zárva a határ.

Ha azonban talán valaki arra hivatkoznék, hogy a politikai napilapok más beszámítás alá esnek, úgy sietve kell

rámutatnunk arra, hogy a tudományos és egyéb szaklapok, valamint szépirodalmi lapok túlnyomórészt ugyancsak ily elbánásban részesülnek. (Magyar Orvos, Köztelek, Üzlet, Thérapia, Állategészségügy, Budapesti Bazár, Múlt és Jövő zsidó



A csehek még 1929-ben sem engedik be a magyar szaklapokat

Ezt a helyzetet bélyegezte meg s követelte a legelemibb emberi jogok alapján való változást a prágai nemzetgyűlésen egyik magyar képviselő, aki 1928. évi július hó 2-án terjesztett elő interpellációt a magyarországi nyomdatermékek postai szállításáról és terjesztéséről, amelynek azonban eredménye nem lett.

A tótság viszont először már 1861-ben adott ki hírlapot, amely „Pest-Budinske Vedomosti” címen Budán indult meg. Ennek a lapnak folytatása a „Narodnie Noviny”, amely lap 1870 óta Turócszentmártonban jelenik meg. Ugyanott indult meg a „Narodny Hlasnik” című közgazdasági irányú lap.



A „demokrata” csehszlovák sajtószabadság

1898-ban már 21 tót nyelvű lap és folyóirat jelent meg. 1908-ig ez a szám megkettőzött s 41-re emelkedett.

A Budapesten megindított „Slovenské Noviny” című napilap pedig olyan elterjedtségre tett szert, hogy a világháború végén már napi 30.000 példányban jelent meg.

A tót sajtónak ezt a rohamos emelkedését mindenesetre arra szolgáló bizonyítéknak kell vennünk, hogy a magyar államhatalom nem volt a tótok, s így a nemzetiségek elnyomója!

Sokkal több elnyomatásban van része a tótoknak a csehek részéről, amit a „Slovák” című néppárti lap bizonyít, amidőn kifejti, hogy: „három év alatt több tapasztalatra tetünk szert, mint a magyaroknál 300 év alatt. Pörünk van már száz számra.” Majd később ugyanez a lap jelenti, hogy „szerencsések vagyunk, ha hetenként csak négyszer kobozzák el lapunkat.”

Bár a „Slovák” magyarelles lap, mégis már a megszállás első évében cenzúrázni kezdték s 1919 április 5-től 1925-ig 715 cikkét, 13.441 sorát törölték s 1924 január 1-ig 250.000 példányát, de még 1928. évi naptárát is elkobozták!

Sir Robert Donald pedig „The Tragedy of Trianon” című munkájában (120. oldal) megállapítja, hogy a „Slovák”-ot átlag hatvanszor kobozzák el évente!

Amikor a „demokrata” Cseh-Szlovákia így bánik el a sajtószabadsággal és a nem csehpárti sajtóval, akkor ne feledkezzünk el, hogy éppen az általuk elfoglalva tartott magyar területen jelent meg az első újság 1705-ben, amelyet II. Rákóczi Ferenc hívei latin nyelven több éven át adtak ki „Mercurius Veridicus ex Hungaria” címen s Felső-Magyarország különböző városaiban — Kassán, Lőcsén és Bártfán — nyomtatták.

Az első magyar nyelvű újság szintén ezen a területen — Pozsonyban — jelent meg 1780 január 1-től, a Rát Mátyás által kiadott „Magyar Hírmondó.”

Az előadott tények tehát ugyancsak rációfolnak Masaryk „Az állam szervezése” című munkájában foglalt azon *elvi* megállapítására, mely szerint „köztársaságunk teljes lelkiismereti szabadságot biztosít minden polgár számára úgy, hogy minden vélemény és minden meggyőződés szabadon nyilvánítható.”

És ne hivatkozzunk a cseh alkotmány 116. szakaszára, amely a postai küldemények sérthetetlenségét „biztosítja”, de tegyük fel a kérdést: vajjon a magyar sajtótermékek elnyomására nem vonatkozik Masaryk Tamás cseh köztársasági elnöknek „Az új Európa” című munkájában foglalt az a megállapítása, hogy: „vegyes lakosságú államban nagy erőpazarlással és az erkölcsi színvonal csökkenésével jár az elnyomás.

A *Rumániához* kényszerített magyar területeken a sajtónak az a része, amely nemcsak nyelvében, de szívében is magyar, szintén ellenőrzés és felügyelet alatt állt az 1918-1928. években. Pedig Erdélynek és Magyarország románlakta területeinek a román királysághoz való csatlakozását e területek 1222 román megbízottja által kimondó, 1918 december 1-én Gyulafehérvárra összehívott nemzetgyűlés határozatának 4. pontja így szól: „4. Teljes sajtószabadság, gyülekezési és egyesülési jog”.

Különösen a magyar határ mentén megállapított nagy területen, az úgynevezett „hadizóná”-ban került a magyar sajtó a legnehezebb helyzetbe, mert a hadbíróóságok — ahová ügyeik tartoztak — minden kimélet nélkül léptek fel ellene a lefolyt tíz év alatt.

A magyar lapok — a szerkesztőségek tagjainak nyugtalanításán és perbe fogásán kívül — azonban időnként más meglepetésben is részesültek.

A szerkesztőségeknek és kiadóhivataloknak, ismételten volt abban a kétes szerencsében részük, hogy „felelőtlen elemek” rajtaütésszerűen kifosztották vagy összerombolták helyiségeiket.

Így például Kolozsvárott 1922 február 6-án a zavargó egyetemi hallgatók egyik legelső cselekedete az volt, hogy az „Ellenzék” című magyar napilap redőnyeinek felfeszítése és betörése után a szerkesztőség helyiségeibe behatoltak s ott mindent pozdorjává törtek.

Az 1927. évi december havában több napon át tartó nagyváradi és kolozsvári véres diákszavargások alkalmával pedig — amiről az egész világsajtó napokon át írt — december 4-én a „Nagyvárad” és „Esti Hírlap” című napilapok szerkesztősegit rombolták össze teljesen. Ez alkalommal a fényképezést szigorúan eltiltották, a cenzúra pedig erőteljesen működött, így például a Nagyváradi Napló 1927. évi december 10.-i vezércikkét egészen törölték.

Mint a többi utódállam területére, úgy Rumániába sem szállíthatók be szabadon a magyarországi lapok.

Az összeomlás után évekig nem jutottak át a magyarországi lapok a román megszállt területre s csak jó későn, az Avarescu-kormány adta meg az engedélyt egyes lapoknak Erdélyben való árusítására. Az engedély megadása körül szegyenletes üzleti alkudozások folytak, nagy összegeket kellett az érdekelt lapkiadóknak és az erdélyi terjesztőknek kockáztatniuk,

Két napilapon (Esti Kurír, Magyar Hírlap), két-három szépirodalmi és színházi lapon kívül (Nyugat, Színházi Élet, Új Idők, Tolnai Világlapja), a többi elöl még 1928 végén is le vannak eresztve a sorompók, sőt a tudományos és szaklapok sem vihetők be szabadon (Köztelek, Üzlet, Magyar Orvos, stb. stb.).

A magyar lapok távoltartása a legszigorúbb rendszabályok mellett történik a határállomásokon.

Az 1927. évi genfi sajtókonferencia magyar szónoka jellemző példaként erre nézve azt hozta fel, hogy az 1927-ben elhunyt Ferdinánd román király előfizetett a németnyelvű és



Az „Ellenzék” szerkesztőségének lerombolása
Kolozsvárott 1922. évi február hó 6-án

igen mérsékelt „Pester Lloyd” című budapesti napilapra, hogy közvetlenül tájékozódhassák a magyarországi közvéleményről. Egy napon a budapesti román követség azzal a kéréssel fordult a lap kiadóhivatalához, hogy miért nem küldik a lapot? A vizsgálat kiderítette, hogy a lap Budapestről rendszeren elindult, de a biharkeresztesi határállomáson szolgálatot tevő román hatóság még a király címére küldött lapot is visszatartotta! E rendszabályt azonban ezek után sem vonták vissza, hanem a lapot a követség futárja szállította azontúl Bukarestbe!

Az 1928 novemberében uralomra jutott Maniu-kormány egyik első ténykedése az volt, hogy „eltörölte” a cenzúrát és az ostromállapotot — ami annak a bizonyossága, hogy ezek a

drasztikus és háborús rendszabályok mostanáig tényleg fenn állhattak Európában — s az ostromállapotot csak a határok mentén 10-15 kilométer mélységben tartotta fenn.

Mindenesetre figyelemreméltó, hogy az 1918. évi gyulafehérvári határozatok kötelező érvényesítésére — mely határozatok az erdélyi nemzeti kisebbségek jogait, tehát a sajtószabadságot is, szabadelvűen szabályozták és amely szabályokat az erdélyi kormányzótanács éppen Maniu Gyula elnökllete alatt hozta meg, csak 10 év után kerülhetett sor.

De nem mulaszthatjuk el felemlíteni itt még azt, hogy Csonkamagyarország lakóinak is alkalmuk adódott arra, hogy a román cenzúrát közvetlenül megismerhessék.



Az „Ellenzék” kiadóhivatalának lerombolása Kolozsvárott
1922. évi február hó 6-án.

Amikor ugyanis a forradalmak közepette a román csapatok zsákmányolás és fosztogatás céljából „hadijog” címén több vármegyét, sőt magát a fővárost is hónapokon át tartották megszállva, lapok csakis szigorú cenzúra után jelenhettek meg. Ez volt a sorsa még a Budapesti Közlöny című *hivatalos* lapnak is.

Ezt a katonai cenzúrát a legkicsinyesebb és legzaklatóbb formában alkalmazták. Még itt is előnyben részesítették az oly lapokat, amelyek a nemzeti irányzattal szemben foglaltak állást. A Pesti Élet című lapnak szerkesztői például a románokkal együtt voltak kénytelenek az országot elhagyni s

csak évek után kerültek az igazságszolgáltatás kezébe, amikor a románok egyszerűen áttették őket a magyar határon!

A magyar sajtó elnyomásával szemben felemlítésre érde-

Cenzzírás: R. Cséna

110. szám. Vasdélután, szeptember 13.

BUDAPESTI KÖZLÖNY
HIVATALOS LAP.

<p>Szerkesztő: Dr. Alvinczy Antal, közl. és kiadó. Vasdél. 110. sz. 2.</p>	<p>Cikkesztési árak: Nyitóléte 200.-, 1000. sz. ... Folyóéte 20.-, 100. sz. ...</p>	<p>Reklámárak: Hl. 1. sorozat 10. ... Vasdél. 110. sz. 2.</p>
---	--	--

HIVATALOS RÉSZ.

1. ...
2. ...
3. ...
4. ...
5. ...
6. ...
7. ...
8. ...
9. ...

10. ...
11. ...
12. ...
13. ...
14. ...
15. ...
16. ...
17. ...
18. ...
19. ...
20. ...

A románok jogtalan megszállásuk alatt még a magyar hivatalos lap hivatalos részét is cenzúrázták Budapesten

mes, hogy Moldován Gergely román történétíró „A magyarországi románok” című munkájának megállapítása szerint, 1913-ban 44 román nyelvű lap jelent meg Magyarországon (396. oldal) s hogy az első román hírlap, a Baritz György

(1812-1893) által szerkesztett „Gazeta Transilvanei” már 1838 március elején Magyarországon, Brassóban jelenhetett meg (124. oldal).

Ugyanezen munka más helyén (125. oldal) pedig a következőket állapítja meg: „A román lapok 1867 után a szabadsajtóval *gombamódra* szaporodnak s ma már több politikai napi-, szak- és szépirodalmi lappal dicsekedhetik a hazai románság”.

Egyébként 1914-ben Magyarországon 39 román lap jelent meg és 4,352.000 román nyelvű lappéldányt szállított a posta, ami semmiesetre sem nevezhető a román kisebbségi sajtó elnyomásának !

III. Jugoszlávia

Szerbia első ténykedése az 1918. évi novemberi megszállás után az volt, hogy az összes lapokat betiltották Délmagyarországon. 2—3 hónapi szünetelés után a katonai cenzúra egyenkint engedélyezni kezdte a magyar lapokat. így jelenhettek meg: a Bácskai Napló, Szabadkai Kis Újság, a Torontál és pár hétig a Magyar Újság.

1919 első felében a közigazgatási hatóság, majd fokozatosan az ügyészség kezébe került az előzetes cenzúra, ami abból állott, hogy lapok kefelenyomatát az ügyészhez kellett naponta beadni engedélyezés végett.

A hírszolgálat tisztára a belgrádi lapokra volt utalva, a magyarországi lapokkal együtt a budapesti hírszolgálatot is kitiltották.

A cenzúra rendkívül szigorú volt s így a legnagyobb elővigyázatra és óvatosságra volt szükség, különben az elkobzás és betiltás sorsa várt rájuk.

A szerbekenél az alkotmány 13. §-a kimondta, hogy a sajtó szabad és semmiféle olyan megelőző intézkedés nem rendelhető el, amely a nyomtatványok és újságok kiadását, eladását, terjesztését akadályozná s hogy cenzúra csak háború, mozgósítás és statárium idején léptethető életbe. Mégis — bár e körülmények nem forognak fenn — míg őszerbiában úgyszólván teljes sajtószabadság van, szigorú előzetes cenzúrát gyakoroltak hosszú ideig és pedig a magyar, német, olasz és horvát lapokkal szemben.

A szerb cenzúrára jellemző, hogy 1922-ben az alakuló Protics-párt egyik fő programpontja a sajtó szabaddátétele

volt azzal az indokolással, hogy egy állam sem életképes, amely a valóság feltárásától annyira fél, mint Jugoszlávia.

Érdekes az a különlegesen szerb rendszabály is, hogy a ,cenzura hosszú ideig még azt sem engedte meg, hogy a letiltott



A „Nagyvárad” helyiségének lerombolása
Nagyváradon 1927 december 4-én

cikkek helye a lapokban üresen maradjon, hanem követelte, hogy ott új cikkek helyeztessenek el!

Általában azonban el kell ismerni, hogy az alkotmány meghozatala óta elég széles körű szabadságot élvezett s hogy e szempontból a magyar sajtó előnyösebb helyzetben volt, mint a horvát.

Ezt a szabadságot azonban erősen korlátozták az u. n.

felelőtlen elemek, amelyek a nagyszerb nacionalista szervezeteiből alakultak. Állandó figyelmeztetést küldöttek a szerkesztőségekbe, utasítást adva mit szabad, mit nem szabad vagy hogyan szabad megírni. Ha a szerkesztőségek nem engedelmeskedtek, akkor vagy megverték a szerkesztőt, vagy betörték a szerkesztőségbe és nyomdába s ott alapos pusztítást végeztek.

Így pl. úgy megverték Szabadkán a színház előtt Vukov Lukács szerkesztőt, hogy alig bír felépülni, ugyanúgy járt Szenlich Antal és Mayer József.



A „Nagyvárad” szerkesztőségének és kiadóhivatalának lerombolása Nagyváradon 1927 december 4-én

A pusztítások igazolására felemlítjük, hogy 1922. évi augusztus hó 29-én a Szabadkán megjelenő „Hírlap” helyiségeit, mely a magyar párt hivatalos lapja, az újvidéki Orunja tagjai szétrombolták. Újvidéken a „Délbácska” című lap szerkesztőségét, mely a szerbek részére leszakított terület legbátrabb hangú lapja, 1922. évi november hó 18-án megtámadták, de ez a támadás nem sikerült. Pár héttel később, december 1-én, az „egyesülés” évfordulóján azonban bombamerényletet követtek el ellene és a szerkesztőség tagjait megverték.

A délvidéki német párt lapja, az újvidéki „Deutsches Volksblatt” sem kerülte el sorsát, mert 1922 augusztus 10-én

a szerkesztőség helyiségeibe a szerbek betörték és az üzleti könyveket és levelezést gépkocsin elszállították.

Ily körülmények is hozzájárultak ahhoz, hogy több magyar lap saját gyengesége, de még a magyarság nehéz gazdasági helyzete miatt kénytelen volt megjelenését beszüntetni, így pl. Magyar Újság, A vice, Újvidék, Vajdaság, Kis Újság,



A „Nagyvárad” szerkesztőségének és kiadóhivatalának lerombolása Nagyváradon 1927 december 4-én

A mi Világunk, Fáklya, Bácskai Napló, Délvidék, Szabadkai Kis Újság, Revue.

Ha azonban a saját céljaikat szolgáló vagy a magyarság ellen állástfoglaló lapokról van szó, akkor a szigorú álláspont tüstént megváltozik.

Példaként említjük fel, hogy amíg a baranyai gyászos megszállás idejében a keresztényszocialista „Pécsi Est” megjelenését megakadályozták, addig a kommunista „A Hír”, „Heti Revü” és a „Munkás” szabadon jelenhetett meg.

A Magyarországon megjelenő napilapok közül csak kettő juthat be szerb területre s a szépirodalmi lapok közül sem sokkal több; de még a tudományos és egyéb szaklapok legnagyobb része is (pl. Magyar Orvos, Üzlet, Sonntagsblatt, stb.) kívül kénytelen maradni a határon.

A magyar lapokkal hasonló sorsban osztoznak az olasz-

országi lapok is, melyek közül egy sem mehet be Jugoszláviába. Hivatalosan ugyan nem tiltották ki mindet, de a hatá-

IZJAVNA IZJAVNA IZJAVNA

HRVAT

1944. évi. 1. sz. 1. sz.

Zagreb, május 28. napján 1944.

POŠTANSKI BROJ 10000 ZA SVE U HRVATSKOJ I SRODNOJ
OSTRVA. UVAZUJTE PRAVO ŠTAMPARSKO I PISARSKO I
IZDAVAČKO PRAVO U HRVATSKOJ I SRODNOJ OSTRVA. — IZDAVAČ
DRUŠTVO HRVATSKOVIĆI ZAŠTITA IŠTAR — ZAGREB

Izjava gradskog zastupstva slob. i kralj. grada Zagreba

ZAGREB, 28. Svqpa.

Na temelju donesenih gradskih zakona i odluka iz ovog područja

Don 19. Svqpa 1929. godine, u kojoj se izjavilo da će se u Zagrebu i okolici, na temelju postojećih zakona, poduzeti sve što je potrebno za osiguranje
izdatih izjava slob. i kralj. grada Zagreba, a posebno za osiguranje izdatih izjava slob. i kralj. grada Zagreba.

Uz to, doneseno je i odluka o osiguranju izdatih izjava slob. i kralj. grada Zagreba, a posebno za osiguranje izdatih izjava slob. i kralj. grada Zagreba, a posebno za osiguranje izdatih izjava slob. i kralj. grada Zagreba.

Izjavljujemo, stoga, i izjavljujemo da će se u Zagrebu i okolici, na temelju postojećih zakona, poduzeti sve što je potrebno za osiguranje izdatih izjava slob. i kralj. grada Zagreba, a posebno za osiguranje izdatih izjava slob. i kralj. grada Zagreba.

Izjavljujemo, stoga, i izjavljujemo da će se u Zagrebu i okolici, na temelju postojećih zakona, poduzeti sve što je potrebno za osiguranje izdatih izjava slob. i kralj. grada Zagreba, a posebno za osiguranje izdatih izjava slob. i kralj. grada Zagreba.

VISOKA GLAVA I TRAJNA UPRAVNA IZJAVUJE SLOB. I KRALJ. GRADU ZAGREBU

Pavin Radić

I

Dr. Gjel. Banašičević

A horvát sajtó elnyomása
A magyar lapok a cenzúrázott cikkeknek pót-
lására köteleztettek!

rokon a mozgópostáról és az utasoktól — akárcsak a magyar lapokat — elkobozzák.

Mindesetre az alkotmányban biztosított jogoknak megcsúfolásaként tekinthetjük a fentebb előadottakat.

1 éle-, 7 helyi, 5 tudományos és szak-, 2 zenei-, 2 egyházi- és végül 2 gazdasági, összesen tehát 38 szerb nyelvű lap jelent meg Magyarországon.

*

A tűrhetetlen helyzet maga után vonta, hogy a magyar nemzetgyűlésen 1921. évi június 20-án és a magyar országgyűlés képviselőházában 1928. évi november hó 14-én a sajtószabadságnak az utódállamok részéről történő állandó megsértése ellen és a kisebbségi szerződésekre, valamint a viszonosság elvébe való ütközése miatt, általános tetszés közben, interpellációk is hangzottak el.

A külügyminiszterek válaszaikban igazolták, hogy a sérelmek fennállanak s hogy a magyar kormányok 1921 óta ismételt kísérletet tettek ennek a helyzetnek a megváltoztatására. Egyes meghatározott esetekből kifolyólag gyakran közbe is lépek az illető államoknál, sőt a gazdasági tárgyalásokat is felhasználták, hogy ezen a téren engedményeket lehessen elérni s ha ez néha sikerült is bizonyos mértékben, vég-eredményében azonban még sem jutott számottevően közelebb a kérdés megnyugtató és igazságos megoldásához.

1927-ben azután úgy a párisi magyar királyi követség, mint a Magyar Tudományos Akadémia a Nemzetközi Értelmi Együttműködés Párisi Intézetéhez (Institut International de Coopération Intellectuelle) fordultak.

Ez az intézet, — mely a Nemzetek Szövetsége által mindjárt megalakulása után megszervezett Nemzetközi Értelmi Együttműködés Bizottságának (Commission Internationale de Coopération Intellectuelle) a szerve, — a tett lépések eredményeként a kérdést megtárgyalta, majd a Nemzetek Szövetségének tett jelentést, mely azután az 1927. évi augusztus hó 26-án, Genfben tartott nemzetközi sajtókonferencián került napirendre.

A konferencia magyar delegátusa, Vészi József főszerkesztő rámutatott arra, hogy az utódállamok minő hajtóvadászatot rendeznek a magyar sajtó ellen.

Kiemelte, hogy az utódállamok a magyarországi sajtó orgánumait általánosságban kitiltják, bejutásukat minden elképzelhető módon lehetetlenné teszik és üldözik. A határállamásokon még azt is ellenőrzik, hogy van-e az utasoknál magyar újság. Kifejtette, hogy ha az utódállamoknak ez az eljárása másutt is általánossá válhatnék, akkor a sajtó mai nagy jelentősége megszűnnék, minden nemzetközi vita lehetetlenné

válnék és minden állam sajtója csak monológokra szorítkozhatnék. A több millió elszakított magyarnak pedig nagy erkölcsi és anyagi érdeke fűződik ahhoz, hogy rokonairól és ere-



Zapljena „Narodna Vela“ o 1. prosinca

Broj 1. 41748.

OPREMLJA,

Na državni odgovornosti, a Zagrebu, objavila se
prijemni list, na 1. prosinca 1948. godine, broj 1. 41748.
Izdavač: G. G. G. Tiskara: ...

1. U ovom broju nalazi se ...

2. U ovom broju nalazi se ...

3. U ovom broju nalazi se ...

4. U ovom broju nalazi se ...

5. U ovom broju nalazi se ...

6. U ovom broju nalazi se ...

7. U ovom broju nalazi se ...

8. U ovom broju nalazi se ...

9. U ovom broju nalazi se ...

10. U ovom broju nalazi se ...

11. U ovom broju nalazi se ...

12. U ovom broju nalazi se ...

13. U ovom broju nalazi se ...

14. U ovom broju nalazi se ...

15. U ovom broju nalazi se ...

Így bánnak a szerbek a testvér horvát nép
sajtójával

deti hazájában levő gazdasági értékeiről állandó tudomást
szerezhessen.

A román király részére megrendelt budapesti lapnak a
román hatóságok által történt visszatartásának már fentebb
tárgyalt esetét felemlítve, a magyar szónok felhívta a konfe-

rencia figyelmét arra a lehetetlen állapotra, hogy Magyarország szomszédállamai a területükön lakó színmagyar lakosságot minden módon megakadályozzák abban, hogy a magyarországi magyar nyelvű lapokat olvashassák.

Végül is a konferencia határozatot fogadott el, amelyet Riddel lord fogalmazott meg. A határozat elítéli a hírlapok és folyóiratok nemzetközi szabadforgalmának meggátlását, mint a nemzetek közötti béke és megértés akadályát.

Ezekkel a tárgyalásokkal kapcsolatban azután a magyar sajtó elnémitásának kérdése a Nemzetek Szövetségének hatodik főbizottságában 1928. évi szeptember hó 15-én is tárgyalás alá került, mikor is megvitatták, hogy az egyes kormányok a magyar szellemi termékek bebocsátása elé milyen akadályokat gördítenek. A főbizottság jogosnak jelentette ki a magyar kívánást, hogy az akadályok lehetőség szerint a legnagyobb mértékben hártassanak el.

A magyar sajtóval szemben tanúsított kíméletlen elbánás ellentétéként végül rámutatunk itt még arra, hogy 1914-ben 156 német, 35 tót, 6 horvát, 27 szerb, 39 román, 2 ruthén, 6 olasz, 1 francia, 3 héber és 78 német-magyar, 3 horvát-magyar, 2 francia-magyar-német, végül 12 egyéb nyelvű újság jelent meg Magyarországon. Ugyanabban az évben pedig a postán szállított magyarországi idegen nyelvű lappéldányok között 24,472.000 német, 18,630.000 horvát, 7,658.000 szerb, 2,917.000 tót, 4,352.000 román, 84.000 cseh, 71.000 olasz, 44.000 ruthén, 16.000 héber és 389.000 egyéb lap volt.

Íme, így félnek az utódállamok, még a magyar betűtől is.

Az előadottak egy rendszeres és tartós szellemi bojkottot mutatnak, amely semmiesetre sem alkalmas az államok közötti megértés előmozdítására. Hisz ha ez a balkáni rendszer általánossá válnék, úgy minden nemzetközi vita lehetősége eltűnnék.

Viszont *nem* lesz érdektelen, ha nyomatékosan utalunk arra, hogy a „béke” tizedik évében, 1928-ban, az utódállamokban a *magyar* lapok és folyóiratok száma a régi uralommal szembeállítva *így* alakult: Rumán elszakított területen 210 magyar lap> stb. volt? maradt 47, cseh elszakított területen 118 magyar lap, stb. volt., maradt 25, jugoszláv elszakított területen 51 magyar lap, stb. volt, maradt 5, vagyis 379 magyar lapból, folyóiratból mindössze csak 77 maradt meg.

Különösen a napilapokkal szemben fenntartott zárlat okoz érezhető hatást.

Mert az a két-három lap, amelyeket az utódállamok beengednek? oly engedményeket kell, hogy tegyenek elsősorban is a magyar közfelfogás ellen, másrészt pedig az utódállamok politikája javára, ami semmiesetre sem válik az illető lapok előnyére és tárgyilagosságuk bizonyítására.

Ha megfigyeljük ezt a néhány fehér hollót, úgy csak megütközéssel és sajnálattal kell látnunk, hogy annak a kétes-értékű haszonnak érdekében, amelyet az elszakított területen eladott példányok után ér el, úgyszólván teljesen elhallgatják a világ jelentőségű Rothermere-akeiőt, a választások, statisztikai összeírások hihetetlen visszaéléseit és sok más, az utódállamok presztízsének kárára szolgáló tény leírását. Ily körülmények között tehát — vagyis ha a beengedésnek ez az ára — igen kétséges, hogy egy önérzetes és hazafias irányú lap törekedhet-e arra, hogy az utódállamok területére való bejutást szorgalmazza.

Az *ilyen* áron forgalomba kerülő lapok következetes hallgatása az elszakított magyarságot oly közelről érdeklő kérdésekről, csak lehangoltságot kelthet, hisz a kétséget könnyen felébresztheti, hogy Magyarország hangulatának is hű képét adják.

Mert az elszakított magyarság a saját sajtójában nem találhatja meg a tájékoztatást létének, sorsának legkínzóbb kérdéseiről. Bármily bátran és lelkesen is harcol ez a sajtó a magyar gondolatért, tudja jól, hogy a cenzúra ébren őröködik és nem sok kell ahhoz, hogy elnémítsák s így elvegyék még annak a lehetőségét is, hogy az adott keretek között képviseljék a magyarok érdekeit.

Így tehát úgyszólván az egész igazi magyar sajtónak kizárásával több millió magyarnak erkölcsi és anyagi érdekét veszélyeztetik az utódállamok azzal, hogy rokonaikról és szülőhazájukban levő javaikról állandó értesülést nem kaphatnak. Ennélfogva teljes joggal és indokolt elkeseredéssel kérdezhetjük: hol van hát a Nemzetek Szövetsége, amelynek a kisebbségi és békeszerződésekben nemzetközileg is biztosított kisebbségi jogok megvédése volna egyik legfőbb feladata?

Ez tehát az „igazságos” béke egyik eredménye? És vájjon még mindig nem jutottunk volna el a huszonnegyedik órájába annak, hogy szégyenletesen és erőszakosan elnyomott állapotunkon változtassanak azok, akik — bennünket Ígéreteikkel idejuttattak?

Forrásmunkák:

- Magyar béketárgyalások I-II. kötet.
Angyal: Magyarország felelőssége a világháborúért.
Pechány Adolf: A szlovák politika útjai.
Moldován G.: A magyarországi románok.
Dr. Juga Y.: A magyarországi szerbek.
Délmagyarország a szerb megszállás alatt 1918—20.
Dr. Elekes Dezső: Az időszaki sajtó statisztikája.
Dr. Olay Ferenc: A magyar kultúra válságos évei
1918—1927.
Thurzó Nagy László: A vidéki sajtó.
Donald: The tragedy of Trianon.
Steier Lajos: Ungarns Vergewaltigung.
Berzeviezy Albert beszéde,, 1924.
A magyar nemzetgyűlés üléseinek jegyzőkönyvei, 1921.
A magyar képviselőház üléseinek jegyzőkönyvei, 1928.
Magyarság, 1928-1929.
Nemzeti Újság, 1928.
Pesti Hírlap, 1927.
8 Órai Újság, 1924, 1927.
Statisztikai Szemle, 1927.
Revue de Hongrie, 1924.
Keleti Újság, 1929.

Dr. Olay Ferenc egyéb munkái:

A magyar kultúra válságos évei 1918-1927.

Báró Perényi Zsigmond előszavával. Kiadta a Magyar Nemzeti Szövetség. Budapest, 1927. N. 8^o, VIII. + 337 lap, 166 kép. — Ára füzve 10 P, kötve 12 P 50 f, díszkiadás 20 P.

*

Kulturális alapítványaink és Trianon.

Értekezés. Budapesti Szemle, 1927 június. 598. szám.

A külföldi szünidei tanfolyamok.

Budapesti Hírlap, 1927 január 12.

A magyar oktatásügy helyzete Nyugat-Magyarországon.

Nemzeti Újság, 1927 április 10.

Jugoszlávia elkeseredett küzdelme a magyar kultúrfölény ellen.

Nemzeti Újság, 1927 május 1.

A magyar könyvtárak szomorú sorsa Trianon után.

Nemzeti Újság, 1927 június 8.

Az utódállamok gyilkos harca a magyar kultúregyesületek ellen.

Nemzeti Újság, 1927 június 10.

A magyar könyv- és újságirodalom sorsa a megszállott területeken.

Pesti Hírlap, 1927 június 19.

A magyar kincsek elpusztulnak a megszállt területeken.

Nemzeti Újság, 1927 július 21.

A „Búsuló juhász” és társai.

Nemzeti Újság, 1927 október 23.

Egy belfasti lap a trianoni igazságtalanság jóvátételét sürgeti.

Nemzeti Újság, 1927 november 6.

Bergey abbé, francia képviselő megvédi Magyarországot a párizsi sajtó támadásai ellen.

Nemzeti Újság, 1927 november 19.

Magyarország barátja az északi fény hazájában.

Nemzeti Újság, 1927 december 2.

„Isten malmi lassan őrölnek, de biztosan ...”

Nemzeti Újság, 1928 január 28.

A magyar könyv sorsa.

Nemzeti Újság, 1928 november 17.

A menekültek.

Nemzeti Újság, 1928 november 30.

A magyar iskolák összeomlása tíz év előtt Horvát-Szlavónországokban és Boszniában.

Nemzeti Újság, 1928 december 30.

Horvát-Szlavonországok, Bosznia és Hercegovina magyar iskoláinak sorsa az összeomlás után.

4 képpel. — Nagymagyarország, 1929 január 1.

A magyar sajtó Romániában.

Nemzeti Újság, 1929 január 5.

Szellemi bojkott Csehszlovákiában.

Nemzeti Újság, 1929 január 8.

Szellemi elnyomás Jugoszláviában.

Nemzeti Újság, 1929 január 10.

A debreceni pokolgépes merénylet 15-ik évfordulójára.

8 képpel. — Nagymagyarország, 1929 február 1.

A magyar kultúra kálváriája. (1918—1928).

Pesti Hírlap 50 éves jubileumi albuma. 1928. 31 képpel.

Ugyanaz.

31 képpel. — Különlenyomat, 1929.

Árvíz.

Nemzeti Újság, 1929 március 12.

A magyar sajtó és az utódállamok 1918—1928. I. Csehszlovákia.

5 képpel. — Nagymagyarország, 1929 április 1.

La Presse hongroise dans les États successeurs 1918—1928.

Ilevue de Hongrie, 1929 április 15.

Ugyanaz.

Különlenyomat, 18 képpel.

Útravaló.

Nemzeti Újság, 1929 április 16.

A magyar sajtó és az utódállamok 1918-1928. II. Románia.

III. Jugoszlávia.

11 képpel. — Nagymagyarország, 1929 május 1.

Csonkamagyarország ellenséges megszállása és kulturális káraink.

Budapesti Szemle, 1929 május.

Csonkamagyarország ellenséges megszállása és kulturális káraink.

Különlenyomat, 15 képpel.

A magyar sajtó és az utódállamok 1918-1928.

Különlenyomat, 18 képpel.